
ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ

УДК [330.101:163.14] (477)

Маріанна Василівна КІЧУРЧАК

кандидат економічних наук,
доцент,
доцент кафедри економіки України,
Львівський національний університет імені Івана Франка
E-mail: Marianna_Kichurchak@ukr.net

ГНОСЕОЛОГІЯ ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ У ТЕОРІЇ ВІДТВОРЕННЯ СУСПІЛЬНИХ БЛАГ

Кічурчак, М. В. Гносеологія економічних систем у теорії відтворення суспільних благ [Текст] / Маріанна Василівна Кічурчак // Економічний аналіз : зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол. : В. А. Дерій (голов. ред.) та ін. – Тернопіль : Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету “Економічна думка”, 2015. – Том 20. – С. 6-13. – ISSN 1993-0259.

Анотація

Предметом дослідження є детермінація закономірностей впливу гносеології економічних систем на теорію відтворення суспільних благ. Згідно з цим проаналізовано світоглядні концепції економічних систем і виокремлено особливості їх убудованості в теорію відтворення суспільних благ. Визначено, що формування теоретико-методологічних засад відтворення суспільних благ із урахуванням гносеології економічних систем має ґрунтуватися на системній парадигмі. Показано, що парадигмальні зрушення у пізнанні природи економічних систем позначаються на модифікації вихідних методологічних положень відтворення суспільних благ, що зумовлено переосмисленням змістовного наповнення процесів надання таких благ, удосконаленням існуючого інструментарію дослідження та необхідністю переборювання наявних теоретичних суперечностей. Сформувано методологічний підхід до вивчення відтворення суспільних благ з опертям на гносеологію економічних систем, підґрунтям якого є такі вихідні засади: цілісність процесу, що сприяє виявленню причинно-наслідкових зв'язків найголовніших стадій надання таких благ і характеру взаємодії з компонентами економічної системи; міждисциплінарність, що бере до уваги історичні, соціальні, політичні, культурні та ціннісні чинники їх продукування; інституційність, завдяки чому модель відтворення структурують з точки зору її відносин із зовнішнім середовищем, напрямками, пріоритетами, найголовнішими умовами забезпечення такими благами і формалізації правил взаємодії індивідів; еволюційність, що вказує на динамічність виробництва таких благ та його конструктивне ускладнення у зв'язку з відкритістю економічної системи; альтернативність, підставою для чого є наявність обмежень і дисфункцій, які виникають унаслідок особливостей самої економічної системи, визначення суспільних преференцій і конституційованих пропорцій споживання приватних і суспільних благ. Перспективи подальших досліджень пов'язані з аналізом відтворення суспільних благ в економічній системі України на засадах системної парадигми, що зумовлює з'ясування особливостей впливу на продукування таких благ трансформації відносин власності, ситуації в реальному секторі, інституціоналізації ринкових засад господарювання і корегування державою „ринкових невдач”.

Ключові слова: суспільні блага; відтворення; економічна система; гносеологія; методологічний підхід; системна парадигма.

THE GNOSEOLOGY OF THE ECONOMIC SYSTEMS IN THE PUBLIC GOODS REPRODUCTION THEORY

Abstract

The determination of the regularities of the impact of the economic system gnoseology on the public goods reproduction theory has become the subject of the research. In accordance with it the existent visions of the economic systems have been analyzed and the peculiarities of their embedding into the public goods reproduction theory have been determined. It is specified that formation of the theoretic-methodological principles of the public goods reproduction due to the economic system gnoseology has to be based on the system paradigm. It is revealed that the paradigm changes in the cognition of the economic systems essence have been marked on the modification of the basic methodological preconditions of the public goods reproduction because of the reconsideration of the conceptual fleshing out of the public goods production, improvement of the present research toolsets and necessity of the overcoming of the existent theoretical contradictions. It has been formed the methodological approach to the cognition of the public goods reproduction nature. It is based on the economic systems gnoseology. The following principles have become its basis: the integrity of the process which facilitates to reveal the cause-effect relations of the most important stages of the public goods provision and nature of the interaction with the components of the economic system; the interdisciplinary component that takes into account the historical, social, political, cultural and valuable factors of their production; the institutional component according to which the reproduction model is structured due to its relationship with the external environment, directions, priorities and the most important conditions of the public goods providing and formalizing of the interaction rules of the individuals; evolution component which specifies on the dynamics of the public goods production and its amplification because of the economic system openness; alternativeness foundation of which has become the presence of the restrictions and dysfunctions, which emerge as the result of the economic system peculiarities, determination of the public preferences and constitutional proportions of the public and private goods consumption. The prospects of the researches are connected with the analysis of the public goods reproduction in the economic system of Ukraine on the principles of the system paradigm. It causes the elucidation of the peculiarities of the impact of the property relation transformation, state of the real sector, institutionalization of the market principles of management and government adjustment by the "market failures" on the public goods production.

Keywords: public goods; reproduction; economic system; gnoseology; methodological approach; system paradigm.

JEL classification: B41, D20, H41, P51

Вступ

Формування теорії відтворення суспільних благ є складним і розмаїтим процесом, підґрунтям якого є множина концепцій, доктрин, постулатів і принципів, сформованих представниками відомих економічних шкіл і напрямів. У генетично-еволюційному аспекті це обумовлювало трансформацію методологічної бази дослідження, надаючи теорії виробництва таких благ ознак зовнішньої єдності, внутрішньої багатогранності та гносеологічної цілісності. Водночас концептуальне осмислення чинників і умов продукування суспільних благ відбувалося із урахуванням особливостей взаємодії з відповідними компонентами економічної системи. Унаслідок чого важливими світоглядними засадами відтворення суспільних благ стали не лише адаптивність до змін, але й здатність до поліпшення якісних параметрів економічної системи. У зв'язку з цим необхідно з'ясувати значення гносеології економічних систем для теорії відтворення суспільних благ.

Підставою для виокремлення світоглядно-пізнавальних зв'язків між вченнями про відтворення суспільних благ і економічні системи є дослідження таких відомих зарубіжних вчених, як Т. Беслі, М. Борнштейн, Дж. Б'юкенен, С. Кірдіна, Г. Клейнер, Я. Корнаї, Е. Мішан, Т. Персон, А. Рубінштейн, Г. Табелліні та ін. З'ясуванню теоретико-методологічних засад функціонування економічних систем, визначенню їх найголовніших характеристик і принципів побудови присвячені праці В. Александрова, О. Ареф'євої, Г. Башнянина, Б. Гаврилишина, І. Грабинського, Л. Гринів, А. Гриценко, Б. Кульчицького, М. Мальського, О. Степаненко, О. Стефанишин, О. Половяна та ін., а закономірностей продукування

суспільних благ в умовах трансформації національної економіки та її глобалізації – О. Длугопольського, А. Мельник, Т. Меркулової та ін. Незважаючи на значну світоглядно-філософську і практичну цінність наукових розвідок, залишаються не повною мірою з'ясованими окремі частини загальної проблеми, що стосується детермінації особливостей впливу гносеології економічних систем на теорію відтворення суспільних благ.

Мета та завдання статті

Метою статті є визначення місця і ролі гносеології економічних систем для теорії відтворення суспільних благ. Для цього поставлено такі завдання: аналіз світоглядних концепцій економічних систем і виокремлення закономірностей їх убудованості в теорію виробництва таких благ; формування методологічного підходу до вивчення перманентності продукування цих благ з урахуванням гносеології економічних систем.

Виклад основного матеріалу дослідження

Відтворення суспільних благ не є відособленим процесом, який відбувається „ізолювано” від інших економічних явищ, а передбачає взаємодію з відповідною економічною системою. Бо саме в ній виробництво, споживання, розподіл і обмін такими благами набувають ознак змістовності, координованості і структурованості. Так опертя на філософію природного порядку при пізнанні економічної системи сприяло виокремленню суспільних благ в окрему групу [1, с. 11; 2, с. 110] і розробленню найважливіших засад і принципів їх надання [3, с. 97-117]. Тому одним із видів впливів економічної системи на теорію відтворення суспільних благ є заданість світоглядного конструювання виробництва таких благ, підґрунтям чого є еволюція регуляторів свідомого походження і становлення інституту держави.

У зв'язку з цим розгорнуто дискусію з приводу чинників забезпечення стійкості продукування таких благ, серед яких особливе місце належить позаекономічним. Поліпшення координації та удосконалення виробництва суспільних благ пов'язане з характером колективної взаємодії, процедурою суспільного вибору і природою суспільного устрою [4, с. 287-300; 5, с. 6-27]. Підставою для цього є детермінація підходів до з'ясування сутності розвитку економічних систем, каркасом чого є принципи їх оцінювання та порівняння. Логіка дослідження економічних систем пов'язана з урахуванням соціальних, економічних і політичних складових ефективності (котрі важко піддаються кількісному аналізу), де об'єднуючим чинником стає характер суспільного ладу; виділенням інституційного механізму, який віддзеркалює певний набір основних переконань; структуруванням їх типів і обґрунтуванням сучасних парадигм розвитку [6, с. 78, 94, 98; 7, с. 19-23; 8; 9, с. 3-20]. Унаслідок цього особливістю використання гносеології економічних систем в теорії відтворення суспільних благ є формування релевантної платформи для аналізу якісних зрушень у виробництві таких благ, спричинених змінами чинного суспільного ладу, функцій держави і поведінки їх споживачів.

Потреба досягнення бажаного рівня суспільного добробуту обумовила розгляд економічних систем у координатах часово-просторової самоорганізації та еколого-соціального побутування. Відповідно гносеологію економічних систем доповнили чинниками просторово-часових характеристик її функціонування, узгодження довгострокових цільових індикаторів економіко-екологічного розвитку всіх економічних систем, які обмінюються фінансовими та матеріальними потоками [10, с. 184-250; 11, с. 13-16; 12, с. 10-14; 13, с. 10-17]. Така модифікація теоретико-методологічного інструментарію сформувала підґрунтя для вивчення наслідків впливу виробництва суспільних благ на компоненти економічної системи. Причому в абстрагованому вигляді визначено види впливів екстернальних ефектів на виробництво суспільних благ, а саме докільля розглянуте як специфічне суспільне благо [5, с. 120-125; 14, с. 340-343]. На підставі цього пов'язаність гносеології економічних систем з відтворенням суспільних благ зумовлена ресурсними і часовими обмеженнями, котрі впливають на циклічність виробництва таких благ.

Окремий інтерес для формування концептуальних засад відтворення суспільних благ становить антропоцентрична парадигма дослідження економічних систем. Згідно з нею, „економічна система суспільства – це складне системне утворення, що пронизує всі сфери життєдіяльності суспільства, та, поєднуючи чинники виробництва з урахуванням панівних цінностей і, відповідно, інституцій, форм власності, забезпечує створення матеріальних і духовних благ і на цій основі – самовідтворення суспільства” [15, с. 16]; вагомості набуває функціонування людського потенціалу та ринкового механізму його реалізації [16, с. 11-33, 101-116]; центром економічної системи в історичному аспекті є економічні органи держави, що створюють відповідне силове поле, в якому проявляють свою активність суб'єкти та формуються сталі функціональні зв'язки [17, с. 130-132, 144-158]. Така трансформація спричинена чинниками гуманізації та соціалізації економічної системи, підґрунтям чого є логіка колективної взаємодії індивідів і процеси згладжування жорсткості ринкового механізму. Це обумовило зміну

світоглядного ядра концепції відтворення суспільних благ, у якому перестав бути домінуючим принцип раціональності та автономізованості дій індивіда. Тому методологію виробництва суспільних благ доповнили принципом компліментарності, який припускає існування групових інтересів поряд із вподобаннями індивідів [18, с. 54-61; 19, с. 344-345]. До особливостей впливу гносеології економічних систем на теорію виробництва суспільних благ належить використання синтетичних підходів, що дозволили залучити до економічного аналізу виробництва суспільних благ „пом'якшувальні” умови.

Доповненням до цього є запропонована Г. Башнянином аксіоматична модель вивчення економічної системи, яка дозволяє поетапно проаналізувати „виробничу і споживчу системи, щоб на основі їх подальшого синтезу сформувати масштабну матрицю, що здатна „вишикувати” абсолютно всі економічні системи в ряд за певними ознаками”, та соціалізаційна ефективність економічних систем [20, с. 26-27; 21, с. 118-124]. Така методологічна конструкція актуалізує питання виробничих можливостей економічної системи, на підставі заданості пропорцій споживання приватних і суспільних благ. У гносеологічному аспекті це узгоджується з тим, що „держава задля виконання власних функцій виконує перерозподіл ресурсів на ринку, тобто визначає їхній рух між власниками і виробниками, спрямовуючи вкладення коштів у різні сфери та види” [22, с. 28]; а „конституційовані правила містять правила для ухвалення рішень серед представлених альтернативних варіантів, для визначення, які блага і послуги повинні постачатися суспільно і приватно, для окреслення характеристик і протяжності забезпечення благ і послуг, котрі приватно не постачаються, і, нарешті, для акумулювання коштів для цих суспільно наданих благ і послуг серед індивідів і груп” [3, с. 188]. Тим самим гносеологія економічних систем інтегрувала соціальні процеси в модель відтворення суспільних благ, зовнішнім виявом чого є пропорції розподілу і перерозподілу ВВП, структурування бюджетних доходів і видатків, особливості попиту і пропозиції на такі блага.

Згідно з вищезазначеним актуалізується питання якості інституційного забезпечення виробництва суспільних благ, що пов'язане з убудованими в економічну систему формальними і неформальними правилами взаємодії економічних агентів. У теоретичному аспекті підґрунтям цього є інституційна архітектоніка, яка дозволяє виявити структуротвірні чинники ринкової трансформації економіки і інституційні деструкції у виробництві суспільних благ [23, с. 27-31, 75, 114, 636]. Тому в економічній системі на інституційному рівні є заданими такі вихідні умови виробництва суспільних благ, як податково-трансфертний механізм бюджету, чинна соціальна структура і умови суспільного вибору. У теоретичному аспекті порушуються питання про масштаб суспільного сектору і впливу розміру уряду на стан бюджетних доходів і видатків при різних умовах здійснення суспільного вибору [22, с. 80-125; 24, с. 20, 23, 129-149]. Підґрунтям для інтеграції гносеології економічних систем в теорію відтворення суспільних благ стала інституціоналізація вертикальних і горизонтальних зв'язків держави і споживачів таких благ.

Розвиток теорії економічних систем відбувається й завдяки застосуванню інструментарію економіко-математичного моделювання. Так оцінювання можливостей підтримки сталого розвитку з урахуванням рівня сформованості інституційного середовища, міжсекторної взаємодії та процесів територіальної саморганізації здійснено на основі м'якої системної методології [25, с. 9-14]; сформовано комплекс кількісних показників оцінювання характеристик динаміки розвитку економічної системи з урахуванням невизначеності та нестаціонарності економічних процесів для мікро-, мезо- і макрорівнів [26, с. 12-17]; обґрунтовано розгляд економічної системи як потоку взаємопов'язаних економічних процесів, де вхідними змінними є показники ресурсності та витратності, а вихідними – доходності й масштабності [27, с. 8-12, 14]. У такий спосіб кількісно оцінюється інтенсивність впливу компонент економічної системи на виробництво суспільних благ і формуються відповідні індикатори. Інтерес у цьому зв'язку представляють дослідження Т. Меркулової, в яких змодельовано особливості мотиваційної структури поведінки індивідів при проведенні експерименту „Суспільне благо” [28, с. 151-159], Т. Персона і Г. Табелліні щодо оцінки зв'язку конституційованого ефекту та індикаторів економічної політики на надання суспільних благ [24, с. 166-169]. Тому у світоглядному аспекті ускладнення інструментарію дослідження економічних систем зумовило активізацію використання економіко-математичних методів і конструювання моделей, що пов'язані з тими чи іншими питаннями відтворення суспільних благ.

Ще однією характерною рисою економічних систем є їх відкритість, що зумовило становлення теорій економічної транзитології, акцентуючи увагу на чинниках інтеграції національної економічної системи у зв'язку з глобалізаційними процесами; еколого-глобалізаційної компаративістики, згідно з якою поступ економічної системи має орієнтуватися на досягнення гармонії в тріаді взаємовідносин „людина – виробництво – природа”; глобалізаційної адаптивності національних економічних систем [29, с. 10-15; 30, с. 25-45; 31, с. 10-14]. Такі світоглядно-гносеологічні зрушення сприяли розгляду відтворення суспільних благ у контексті організації взаємодії між економічною системою країни та рештою світу, обумовлюючи формування механізмів виробництва глобальних суспільних благ. Так у [5, с. 6-7, 13-38]

класифіковано міжнародні суспільні блага, обґрунтовано необхідність здійснення кооперації та колективних дій, сформовано найголовніші інституційні виклики та засади надання таких благ. У цьому випадку зв'язок ґносеології економічних систем і теорії відтворення суспільних благ обумовлений координацією дій з їх виробництва на глобальному рівні.

Водночас існує низка дискусійних моментів з детермінації природи відтворення суспільних благ на підставі врахування ґносеології економічних систем. Аналіз ефективності функціонування економічної системи залежить від цілей дослідження, що у переважній більшості випадків достатньо поверхово ідентифікує процеси відтворення суспільних благ, зумовлюючи їх розгляд як вже заданий. Опертя на принцип порівняння економічних систем акцентує увагу на їх типах і має головно суб'єктивне підґрунтя, у результаті чого не повною мірою виробництво суспільних благ асоціюється із виконанням державою своїх функцій, а сам спосіб організації їх продукування в економічній системі не відзначається належною деталізацією. Також апріорними для відтворення суспільних благ вважаються такі властивості економічної системи, як самоорганізація, відкритість та адаптивність. Це вказує на існування різних внутрішніх і зовнішніх подразників, що діють на виробництво суспільних благ, не передбачаючи їх ґрунтовної систематизації.

На нашу думку, атрибутивно до економічної системи світоглядні засади відтворення суспільних благ доречно визначати на підставі системної парадигми, оскільки вона має справу не лише з окремими деталями взаємодії виробників і споживачів таких благ, а з цілісним процесом, пов'язаним з історичним, політичним, соціальним, культурним і ціннісним вимірами. Підставою для цього є підходи Я. Корнаї до її обґрунтування [32, с. 10-13] та структурна модель функціонування системної економіки Г. Клейнера [33, с. 17-25], згідно з чим детерміновано взаємозв'язки базових економічних процесів, довго- і короткострокових суспільних і приватних благ.

Це означає, що підґрунтям світоглядної концепції відтворення суспільних благ є такі вихідні засади: цілісність процесу, що сприяє виявленню причинно-наслідкових зв'язків між найголовнішими стадіями надання таких благ і характеру взаємодії з компонентами економічної системи; міждисциплінарність, що бере до уваги історичні, соціальні, політичні, культурні та ціннісні чинники їх продукування; інституційність, завдяки чому модель відтворення структурують з точки зору її відносин із зовнішнім середовищем, напрямками, пріоритетами і найголовнішими умовами забезпечення такими благами, формалізації правил взаємодії індивідів; еволюційність, що вказує на динамічність виробництва таких благ та його конструктивне ускладнення у зв'язку з відкритістю економічної системи; альтернативність, підставою для чого є наявність обмежень і дисфункцій, які виникають унаслідок особливостей самої економічної системи, визначення суспільних преференцій і конституційованих пропорцій споживання приватних і суспільних благ.

Висновки та перспективи подальших розвідок

Таким чином, формування теоретико-методологічних засад відтворення суспільних благ із урахуванням ґносеології економічних систем має ґрунтуватися на системній парадигмі. Це зумовлене інтегрованістю теорії відтворення суспільних благ у ринкову економічну систему, що сприяло виявленню найголовніших закономірностей, функціональних взаємозалежностей і атрибутивних властивостей перманентності їх виробництва. Парадигмальні зрушення у пізнанні природи економічних систем позначалися на модифікації вихідних методологічних положень відтворення суспільних благ, що зумовлювалося переосмисленням змістовного наповнення процесів надання таких благ, удосконаленням існуючого інструментарію дослідження та необхідністю переборювання наявних теоретичних суперечностей унаслідок гуманізації та соціалізації економічних систем. Перспективи подальших досліджень пов'язані з аналізом відтворення суспільних благ в економічній системі України на засадах системної парадигми, що зумовлює з'ясування особливостей впливу на продукування таких благ трансформації відносин власності, ситуації в реальному секторі національної економіки, характеру інституціоналізації ринкових засад господарювання і корегування державою „ринкових невдач”.

Список літератури

1. Петти, В. Трактат о налогах и сборах / В. Петти // Антология экономической классики. – М.: МП „ЭКОНОМ”, „КЛЮЧ”, 1993. – Т. 2. – С. 7-79.
2. Длугопольський, О. В. Суспільний сектор економіки і публічні фінанси в епоху глобальних трансформацій / О. В. Длугопольський. – Тернопіль: Екон. думка ТНЕУ, 2011. – 632 с.
3. Buchanan, J. M. The Demand and Supply of Public Goods / J. M. Buchanan // Collected Works of James Buchanan. – Vol. 5. – Indianapolis: Liberty Fund, Inc., 1999. – 224 p.
4. Besley, T. Public Goods and Economic Development / T. Besley, M. Ghatak // Understanding Poverty / In Eds. by A. Banerjee, R. Benabou, D. Mookherjee. – Oxford: Oxford University Press, 2006. – P. 285-302.

5. *Public Goods for Economic Development* / [J. A. Alonso, I. Álvarez et al]; In Ed. by O. Memedovic. – Vienna: UNIDO, 2008. – 198 p.
6. Ареф'єва, О. В. Управління розвитком економічних систем: теорія, механізми регулювання та управління / О. В. Ареф'єва, В. В. Прохорова. – Харків: УкрДАЗТ, 2010. – 301 с.
7. Гаврилишин, Б. До ефективних суспільств: Дороговкази в майбутнє / Б. Гаврилишин. – К.: Унів. вид-во ПУЛЬСАРИ, 2009. – 248 с.
8. Грабинський, І. Сучасні економічні системи / І. Грабинський [Електронний ресурс]. – Львів: Інтереко, 1997. – 176 с. – Режим доступу: <http://www.lnu.edu.ua/faculty/intrel/kmev/library/ModernEconSystems.htm#Ch2>.
9. Bornstein, M. *Comparative Economic Systems: Models and Cases* / M. Bornstein. – Irwin, 1994. – 638 p.
10. Александров, В. В. Функціонування економічної системи / В. В. Александров. – Харків: Основа, 1999. – 426 с.
11. Гринів, Л. С. Теоретико-методологічні засади формування екологічно збалансованої економіки: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра ек. наук: спец. 08.08.01 „Економіка природокористування і охорони навколишнього середовища” / Л. С. Гринів; Львів. держ. лісотехн. ун-т. – Львів, 2002. – 38 с.
12. Половян, О. В. Регулювання збалансованого розвитку економічних та екологічних систем на основі ко-еволюційного підходу: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра ек. наук: спец. 08.00.03 „Економіка та управління національним господарством” / О. В. Половян; Нац. акад. наук України, Ін-т ек-ки промисловості. – Донецьк, 2013. – 38 с.
13. Мальський, М. З. Еколого-економічні основи розвитку територіальних господарських систем (теоретико-методологічні аспекти): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра ек. наук: спец. 08.10.02 „Територіальні системи і комплекси” / М. З. Мальський; Нац. акад. наук України, Ін-т регіон. дослідж. – Львів, 1995. – 49 с.
14. Mishan, E. J. *The Relationships between Joint Products, Collective Goods, and External Effects* / E. J. Mishan // *Journal of Political Economy*. – 1969. – Vol. 77. – № 3. – P. 329-348.
15. Кульчицький, Б. В. Типологізація і порівняння економічних систем суспільства (проблеми теорії і методології): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра ек. наук: спец. 08.01.01 „Економічна теорія” / Б. В. Кульчицький; Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка. – Львів, 2004. – 42 с.
16. Стефанишин, О. В. Людський потенціал економіки України / О. В. Стефанишин. – Львів: Видавн. центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2006. – 315 с.
17. Степаненко, С. В. Інституціональний аналіз економічних систем (проблеми методології) / С. В. Степаненко. – К.: КНЕУ, 2008. – 312 с.
18. Рубинштейн, А. Я. Экономика общественных предпочтений. Структура и эволюция социального интереса / А. Я. Рубинштейн. – СПб.: Алетейя, 2008. – 560 с.
19. Курдина, С. Г. Методологический индивидуализм и холизм: особенности междисциплинарных исследований / С. Г. Курдина, Ю. Г. Павленко // *Теоретическая экономика* / Под ред. А. Я. Рубинштейна. – СПб.: Алетейя, 2014. – С. 315-358.
20. Башнянин, Г. Про періодичну матрицю економічних систем / Г. Башнянин // *Економічні системи* / За ред. д. е. н., проф. Г. І. Башнянина. – Львів: Видав-во Львів. комерц. академії, 2006. – Т. 1. – С. 17-60.
21. Башнянин, Г. І. Ефективність соціалізації економічних систем: методологічні проблеми метрологічного аналізу / Г. І. Башнянин, Л. Я. Гончарук. – Львів: Новий світ-2000, 2010. – 240 с.
22. Модернізація суспільного сектору економіки в умовах глобальних змін / [А. Ф. Мельник, Г. Л. Монастирський, О. В. Длугопольський та ін]; за ред. д-ра екон. н., проф. А. Ф. Мельник. – Тернопіль: ТНЕУ, „Економ. думка”, 2009. – 528 с.
23. Институциональная архитектура и динамика экономических преобразований / [С. И. Архиреев, А. А. Гриценко, И. Я. Чугунов и др.]; под ред. д-ра экон. наук А. А. Гриценко. – Харьков: Форт, 2008. – 927 с.
24. Persson, T. *The Economic Effects of Constitutions: Why Do the Data Say?* / T. Persson, G. Tabellini. – Cambridge and London: MIT Press, 2003. – 306 p.
25. Бакурова, А. В. Моделювання процесів самоорганізації в соціально-економічних системах: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра ек. наук: спец. 08.00.11 „Математичні методи, моделі та інформаційні технології в економіці” / А. В. Бакурова; Класич. приват. ун-т. – Запоріжжя, 2010. – 44 с.
26. Максишко, Н. К. Аналіз та прогнозування розвитку економічних систем методами дискретної нелінійної динаміки: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра ек. наук: спец. 08.00.11 „Математичні методи, моделі та інформаційні технології в економіці” / Н. К. Максишко; Київ. нац. ун-т ім. В. Гетьмана. – Київ, 2010. – 40 с.

-
27. Поліщук, Н. В. Науково-методологічні засади результативності функціонування сучасних економічних систем: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра ек. наук: спец. 08. 00. 03 „Економіка та управління національним господарством” / Н. В. Поліщук; Вінниц. нац. аграр. ун-т. – Вінниця, 2011. – 39 с.
 28. Меркулова, Т. В. Общественные блага и сотрудничество: экспериментальные результаты / Т. В. Меркулова / Институциональные проблемы эффективного государства / [А. А. Гриценко, В. В. Дементьев, Р. М. Нуреев и др.]; Под. ред. В. В. Дементьева, Р. М. Нуреева. – Донецк: ДонНТУ, 2011. – С. 149-160.
 29. Гражевська, Н. І. Трансформація економічних систем в умовах глобалізації: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра ек. наук: спец. 08.00.01 „Економічна теорія та історія економічної думки” / Н. І. Гражевська; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – Київ, 2009. – 29 с.
 30. Кульчицький, Я. В. Сучасні економічні системи в умовах екологізації та глобалізації (теоретико-методологічні засади порівняння) / Я. В. Кульчицький; Нац. лісотехн. ун-т України. – Львів: Ліга-Пресс, 2011. – 687 с.
 31. Одягайло, Б. М. Генеза та глобалізаційна адаптивність національних економічних систем (інституціональний підхід): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра ек. наук: спец. 08.00.01 „Економічна теорія та історія економічної думки” / Б. М. Одягайло; Київ. нац. ун-т ім. В. Гетьмана. – Київ, 2007. – 38 с.
 32. Kornai, J. *The System Paradigm* / J. Kornai // *William Davidson Institute Working Papers Series*. – 1998. – № 278. – 26 p.
 33. Клейнер, Г. Системная экономика как платформа развития современной экономической теории / Г. Клейнер // *Вопросы экономики*. – 2013. – № 6. – С. 4-28.

References

1. Petti, V. (1993). *Traktat o nalogakh i sborakh [The treatise about taxes and dues]*. In *Antologiya ekonomicheskoi klassiki [The anthology of the economic classics]* (Vol. 2) (pp. 7-79). Moskva: MP „EKONOV”, „KLYuCh”.
2. Dluhopolskyi, O. V. (2011). *Suspilnyi sektor ekonomiky i publichni finansy v epokhu hlobalnykh transformatsii [Public sector of economy and public finance under epoch of the global transformation]*. Ternopil: Ekon. dumka TNEU.
3. Buchanan, J. M. (1999). *The Demand and Supply of Public Goods*. In *Collected Works of James Buchanan* (Vol. 5). Indianapolis: Liberty Fund, Inc.
4. Besley, T. & Ghatak, M. (2006). *Public Goods and Economic Development*. In A. Banerjee, R. Benabou & D. Mookherjee (Eds.), *Understanding Poverty* (pp. 285-302). Oxford: Oxford University Press.
5. Alonso, J. A., Álvarez, I. et al. (2008). In O. Memedovic (Ed.), *Public Goods for Economic Development*. Vienna: UNIDO.
6. Arefieva, O. V. & Prokhorova V. V. (2010). *Upravlinnia rozvytkom ekonomichnykh system: teoriia, mekhanizmy rehuliuвання ta upravlinnia [Development management of economic systems: theory, mechanisms of regulating and management]*. Kharkiv: UkrDAZT.
7. Havrylyshyn, B. (2009). *Do efektyvnykh suspilstv: Dorohovkazy v maibutnie [Towards more effective societies. Road maps to the future]*. Kyiv: Univ. vyd-vo PULSARY.
8. Hrabynskyi, I. (1997). *Suchasni ekonomichni systemy [Modern economic systems]*. Lviv: Intereko. Retrieved from <http://www.lnu.edu.ua/faculty/intrel/kmev/library/ModernEconSystems.htm#Ch2>.
9. Bornstein, M. (1994). *Comparative Economic Systems: Models and Cases*. Irwin.
10. Aleksandrov, V. V. (1999). *Funktsionuvannia ekonomichnoi systemy [Functioning of the economic system]*. Kharkiv: Osnova.
11. Hryniv, L. S. (2002). *Teoretyko-metodolohichni zasady formuvannia ekolohichno zbalansovanoi ekonomiky [Theoretical-methodological basis of forming ecologically sustainable economics] (Abstract of doctoral thesis)*. Lviv. derzh. lisotekh. un-t, Lviv, Ukraina.
12. Polovian, O. V. (2013). *Rehuliuвання zbalansovanoho rozvytku ekonomichnykh ta ekolohichnykh system na osnovi ko-evoliutsiinoho pidkhopu [Regulation the sustainable development of economic and ecological systems on co-evolutionary basis] (Abstract of doctoral thesis)*. Nats. akad. nauk Ukrainy, In-t ek-ky promyslovosti, Donetsk, Ukraina.
13. Malskyi, M. Z. (1995). *Ekoloho-ekonomichni osnovy rozvytku terytorialnykh hospodarskykh system (teoretyko-metodolohichni aspekty) [Ecologic-economic basis of the development of territorial-economic systems (theoretic-methodological aspects)] (Abstract of doctoral thesis)*. Nats. akad. nauk Ukrainy, In-t rehion. doslidzh, Lviv, Ukraina.
14. Mishan, E. J. (1969). *The Relationships between Joint Products, Collective Goods, and External Effects*. *Journal of Political Economy*, 77 (3), 329-348.

15. Kulchytskyi, B. V. (2004). *Typolohizatsiia i porivniannia ekonomichnykh system suspilstva (problemy teorii i metodolohii)* [Typologization and comparison of economic society systems (theory problems and methodology)] (Abstract of doctoral thesis). Lviv. nats. un-t im. Ivana Franka, Lviv, Ukraina.
16. Stefanyshyn, O. V. (2006). *Liudskiyi potentsial ekonomiky Ukrainy* [Human Potential in Ukrainian Economy]. Lviv: Vydavn. tsestr LNU im. Ivana Franka.
17. Stepanenko, S. V. (2008). *Instytutsionalnyi analiz ekonomichnykh system (problemy metodolohii)* [Institutional analysis of economic systems (methodological problems)]. K.: KNEU.
18. Rubinshtein, A. Ya. (2008). *Ekonomika obshchestvennykh preferentsii. Struktura i evolyutsiya sotsial'nogo interesa* [Economy of public preferences. Structure and evolution of social interest]. SPb.: Aliteiya.
19. Kirdina, S. G. & Pavlenko, Yu. G. (2014). *Metodologicheskii individualizm i kholizm: osobennosti mezhdistsiplinarynykh issledovaniy* [Methodological individualism and holism for interdisciplinary research]. In A. Ya. Rubinshtein (Ed.), *Teoreticheskaya ekonomika* [Theoretical Economy] (pp. 315-358). SPb.: Aliteiya.
20. Bashnianyn, H. (2006). *Pro periodychnu matrytsiu ekonomichnykh system* [About periodic matrix of economic systems]. In d. e. n., prof. H. I. Bashnianyn (Ed.), *Ekonomichni systemy* [Economic systems] (Vol. 1) (pp. 17-60). Lviv: Vydav-vo Lviv. komerts. akademii.
21. Bashnianyn, H. I. & Honcharuk, L. Ya. (2010). *Efektynnist sotsializatsii ekonomichnykh system: metodolohichni problemy metrolohichnoho analizu* [Efficiency of socialization of economic systems: methodological problems of metrological analysis]. Lviv: Novyi svit-2000.
22. Melnyk, A. F., Monastyrskiy, H. L., Dluhopolskiy, O. V. et al. (2009). In d-r ekon. n., prof. A. F. Melnyk (Ed.), *Modernizatsiia suspilnoho sektoru ekonomiky v umovakh hlobalnykh zmin* [Modernization of public sector of economy under global changes]. Ternopil: TNEU, „Econom. dumka“.
23. Arkhιεreev, S. I., Gritsenko, A. A., Chugunov, I. Ya. et al. (2008). In d-r ekon. nauk A. A. Gritsenko (Ed.), *Institutsional'naya arkhitektonika i dinamika ekonomicheskikh preobrazovaniy* [Institutional architectonics and dynamics of economic transformation]. Khar'kov: Fort.
24. Persson, T. & Tabellini, G. (2003). *The Economic Effects of Constitutions: Why Do the Data Say?* Cambridge and London: MIT Press.
25. Bakurova, A. V. (2010). *Modeliuvannia protsesiv samoorganizatsii v sotsialno-ekonomichnykh systemakh* [The modeling of the processes of the self-organization in the social and economic systems] (Abstract of doctoral thesis). Klasych. pryvat. un-t, Zaporizhzhia, Ukraina.
26. Maksyshko, N. K. (2010). *Analiz ta prohnozuvannia rozvytku ekonomichnykh system metodamy dyskretnoi nelineinoi dynamiky* [The analysis and forecasting of economic systems development by methods of discrete nonlinear dynamics] (Abstract of doctoral thesis). Kyiv. nats. un-t im. V. Hetmana, Kyiv, Ukraina.
27. Polishchuk, N. V. (2011). *Naukovo-metodolohichni zasady rezul'tatyvnosti funktsionuvannia suchasnykh ekonomichnykh system: avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia d-ra ek. nauk* [Scientific-methodological aspects of efficiency of functioning of modern economic systems] (Abstract of doctoral thesis). Vinnyts. nats. ahrar. un-t, Vinnytsia, Ukraina.
28. Merkulova, T. V. (2011). *Obshchestvennye blaga i sotrudnichestvo: eksperimental'nye rezul'taty* [Public goods and cooperation: experimental results]. In V. V. Dement'ev & R. M. Nureev (Eds.), *Institutsional'nye problemy effektivnogo gosudarstva* [Institutional problems of the effective state] (pp. 149-160). Donetsk: DonNTU.
29. Hrazhevska, N. I. (2009). *Transformatsiia ekonomichnykh system v umovakh hlobalizatsii* [Transformation of economic systems under globalization] (Abstract of doctoral thesis). Kyiv. nats. un-t im. Tarasa Shevchenka, Kyiv, Ukraina.
30. Kulchytskyi, Ya. V. (2011). *Suchasni ekonomichni systemy v umovakh ekolohizatsii ta hlobalizatsii (teoretyko-metodolohichni zasady porivniannia)* [Modern economic systems under ecologization and globalization (theoretic-methodological principles of comparison)]. Lviv: Liha-Press.
31. Odiahailo, B. M. (2007). *Henezha ta hlobalizatsiina adaptynnist natsionalnykh ekonomichnykh system (instytutsionalistskyi pidkhid)* [Genesis and globalization adaptability of national economic systems (institutional approach)] (Abstract of doctoral thesis). Kyiv. nats. un-t im. V. Hetmana, Kyiv, Ukraine.
32. Kornai, J. (1998). *The System Paradigm*. William Davidson Institute Working Papers Series, 278.
33. Kleiner, G. (2013). *Sistemnaya ekonomika kak platforma razvitiya sovremennoi ekonomicheskoi teorii* [System economy as the platform of the modern economic theory development]. *Voprosy ekonomiki*, 6, 4-28.

Стаття надійшла до редакції 24.05.2015 р.